

Управление на отпадъците и кръгова икономика в Централна и Източна Европа

Анализ на средствата по
политиката на сближаване на ЕС

март 2025 г

Автор

Мариан Галович
Galović savjetovanje

Съавтори

Евгения Ташева
За Земята

Ива Димитрова
За Земята

Марко Косак
Zelena Akcija

Фиданка Макгра
CEE Bankwatch Network

Саша Йованович
CEE Bankwatch Network

Тази публикация е изготвена с подкрепата на Methane Matters и Zero Waste Europe.

Съдържание

1. Въведение	4
2. Налично финансиране от ЕС за декарбонизация на сектора на отпадъците	5
2.1 Въведение във финансовата рамка на политиката на сближаване на ЕС и Плана за действие за кръговата икономика от 2015 г.	5
3. Преглед на текущото финансиране от ЕС за управление на отпадъците	6
3.1 Програмен период 2014-2020 г.	6
3.2 Анализ на инвестициите по области на интервенция	8
Пример: Нова инфраструктура за управление на биоотпадъци в Благоевград, България	11
3.3 Програмен период 2021-2027 г.	13
4. Декарбонизация на управлението на отпадъците	17
5. Намаляване на емисиите на метан	22
Пример: Управление на биоотпадъците на остров Крък, Хърватия	25
6. Нужди от финансиране на страните от Централна и Източна Европа	27
България	27
7. Обявени и текущи проекти за управление на отпадъци	28
Основни изводи	29
Анекс 1. Разбивка на разпределените средства за кръгова икономика и управление на отпадъците по държави и области на интервенция през цикъла на финансиране 2021-2027 г. (EUR)	30

1. Въведение

Твърдите битови отпадъци са значителен източник на емисии на парникови газове в градовете. В допълнение към потенциала си за смекчаване на изменението на климата, ефективното управление на отпадъците е ключов компонент на устойчивото развитие, особено в контекста на прехода към кръгова икономика, опазването на общественото здраве и околната среда.

В този материал оценяваме ефекта от финансирането в рамките на Кохезионната политика на ЕС върху капацитета и напредъка на избрани държави от Централна и Източна Европа в изграждането на ефективни системи за управление на отпадъците, които ще позволят преминаването към кръгова икономика в съответствие с новия План за действие за кръгова икономика на ЕС. В първата част на анализа се фокусираме върху разпределението на разходите през предходния (2014-2020 г.) и настоящия (2021-2027 г.) период на финансиране на политиката на сближаване. Във втората част оценяваме ефективността на разходите за периода 2014-2020 г., като анализираме резултатите на национално равнище.

Анализ от 2022 г.¹ на разпределението на финансирането за периода 2014-2020 г. по области на интервенция показва, че по-слабо развитите държави членки, включително всичките девет държави от Централна и Източна Европа, на които се спираме в настоящия документ - България, Хърватия, Румъния, Унгария, Чехия, Словакия, Естония, Латвия и Полша - инвестират повече в инфраструктура, докато по-развитите държави членки инвестират повече в научноизследователска и развойна дейност, човешки капитал и помощ за частния сектор.

Въпреки че изграждането на нова инфраструктура е важно за увеличаване на капацитета за рециклиране, което е един от общите показатели, използвани в рамките на политиката на сближаване², увеличаването на общия обем на генерираните отпадъци показва, че по-голямо внимание и финансиране следва да се насочи към по-горните нива на йерархията на управление на отпадъците, като се акцентира върху предотвратяването, намаляването и повторната употреба на отпадъците. Увеличаването на капацитета за рециклиране ще бъде ефективно в избраните държави членки само ако те успеят да изградят и механизми и свързана с тях инфраструктура, които затварят цикъла на различните потоци отпадъци.

Затварянето на кръга на биоотпадъците - като се започне с отделянето им от битовите отпадъци - е особено полезно, тъй като предотвратява емисиите на въглероден диоксид и метан, които се получават при депонирането им. В ЕС секторът на отпадъците е отговорен за 27 % от емисиите на метан, които през 2020 г. се равняват на 101 метрични тона еквивалент на въглероден диоксид (MtCO₂e)³. Като се имат предвид настоящите ниски нива на събиране на биоотпадъци⁴, допълнителните инвестиции в подобряване на управлението на биоотпадъци представляват значителна възможност за постигане на напредък в кръговата икономика и постигане на целите на ЕС за рециклиране.

¹ Европейска комисия, [The RHOMOLO impact assessment of the 2014-2020 cohesion policy in the EU regions](#), Генерална дирекция „Регионална и градска политика“, 10 октомври 2022 г.

² Европейска комисия, [2014-2020 Cohesion Policy Overview](#), Европейска комисия, достъпен на 19 февруари 2025 г.

³ Европейска комисия, [European Union Methane Action Plan](#), Европейска комисия, 14 октомври 2020 г.

⁴ Enzo Favoino, Michele Giavini, [Bio-waste generation in the EU: Current capture levels and future potential](#), Bio-based Industries Consortium, 5 ноември 2024.

2. Налично финансиране от ЕС за декарбонизация на сектора на отпадъците

Новите правила, уреждащи финансирането на политиката на сближаване, и принципът „да не се нанасят значителни вреди“ в рамките на Механизма за възстановяване и устойчивост намалиха възможностите за финансиране на проекти за изгаряне и депониране на отпадъци, които са най-малко предпочитаните и най-въглеродно интензивни варианти за третиране на отпадъци. Въпреки това настоящите бюджети на ЕС за мерки в подкрепа на кръговата икономика и управлението на отпадъците са недостатъчни и трябва да се увеличат, за да може Централна и Източна Европа да изпълни заложените за ЕС изисквания и цели.

Финансирането по линия на Кохезионната политика представлява около 50 % от цялото публично финансиране в по-слабо развитите страни от ЕС.⁵ Осем от деветте държави от Централна и Източна Европа, анализирани в настоящия доклад (всички с изключение на Чехия), се нареждат сред 10-те държави от ЕС с най-нисък брутен вътрешен продукт (БВП) на глава от населението. През 2023 г. техният БВП на глава от населението е равен или по-нисък от 80 % от средния за ЕС.⁶ В резултат на това бюджетите на ЕС служат като ключов показател за капацитета на тези държави да постигнат целите на ЕС за намаляване на емисиите до 2030 г. За съжаление, много от тези държави изпитват затруднения при прилагането на мерки, насочени към постигането на целите за разделно събиране на отпадъци, особено на биоотпадъци.

2.1 Въведение във финансовата рамка на политиката на сближаване на ЕС и Плана за действие за кръговата икономика от 2015 г.

През 2015 г. Европейската комисия прие първия си план за действие за кръговата икономика, с който установи дългосрочна стратегия, насочена към насърчаване на предотвратяването на отпадъците, увеличаване на рециклирането и повторната употреба и намаляване на депонирането и изгарянето. Планът също така определя мерки, които да помогнат на предприятията, гражданите и публичните органи да се възползват от прехода към по-силна и по-зелена икономика.⁷ Европейската политика на сближаване играе съществена роля за осъществяването на кръгова икономика. Между 2014 и 2020 г. бяха отделени значителни средства за управление на отпадъците и свързаните с тях проекти за кръгова икономика. Това финансиране подкрепи иновациите, повиши конкурентоспособността на малките и средните предприятия, подобри ефективността на ресурсите и насърчи инвестициите в нисковъглеродни технологии.

Тези инвестиции са предназначени за справяне с конкретни местни предизвикателства и създаване на възможности чрез увеличаване на процента на рециклиране, подобряване на практиките за управление на отпадъците, насърчаване на ресурсната и енергийната ефективност, развитие на биоикономиката, насърчаване на иновативния продуктов дизайн, създаване на нови бизнес модели и генериране на зелени работни места.⁸

⁵ Европейска комисия, [9th Cohesion Report: Cohesion Policy Continues to Narrow the Gaps in EU Regions and Member States](#), Европейска комисия, 27 март 2024 г.

⁶ Евростат, [Брутен вътрешен продукт \(БВП\) на глава от населението, 2013-2023 г., \(ЕС=100\)](#), Евростат, достъпен на 14 февруари 2025 г.

⁷ Европейска комисия, [Съобщение на Комисията до ЕП, Съвета на ЕС, ЕИСК, Европейският КР Затваряне на цикъла - план за действие на ЕС за кръговата икономика](#), EUR-Lex, 2 декември 2015.

⁸ Европейска комисия, [Cohesion policy support for the circular economy](#), Европейска комисия, достъпно 5 февруари 2025.

3. Преглед на текущото финансиране от ЕС за управление на отпадъците

3.1 Програмен период 2014-2020 г.

За да се оценят инвестициите в управлението на отпадъците през програмния период 2014-2020 г., бяха анализирани статистически данни от Платформата за отворени данни на политиката на сближаване⁹. За изчисляване на ефективността на управлението на отпадъците бяха използвани и данни от Евростат.

През периода 2014-2020 г. ЕС първоначално разпределя 4,3 млрд. евро за управление на отпадъците с фокус върху предотвратяването, повторната употреба и рециклирането на отпадъците. Също така се ангажира да инвестира в основна инфраструктура за третиране на отпадъци в по-слабо развитите региони. Целта - да се увеличи годишният капацитет за рециклиране на отпадъци в Европа с 4,5 млн. тона.¹⁰ Последващите изменения на плана увеличават общото финансиране на политиката на сближаване за управление на отпадъците с още 900 млн. евро, с което общият размер на отпуснатите средства достигна 5,2 млрд. евро.

Към февруари 2025 г. данните от Платформата за отворени данни показват, че планираното финансиране на ЕС за управление на отпадъците възлиза на 3,84 млрд. евро. Бюджетът на ЕС, който държавите членки са решили да изразходват, обаче е значително по-висок - 5,31 млрд. евро. Отчетените разходи възлизат на 3,43 млрд. евро, което представлява 89 % от планирания бюджет и 65 % от одобрения бюджет. Бюджетите и разходите за управление на отпадъците са разпределени в три области на интервенция:

- Код 017 - Управление на битови отпадъци, включително минимизиране, сортиране и рециклиране на отпадъци (2,04 млрд. евро планирани средства, 2,78 млрд. евро одобрени средства и 1,92 млрд. евро изразходвани средства);
- Код 018 - Управление на битовите отпадъци, включително механично-биологично третиране, термично третиране, изгаряне и мерки за депониране (планирани 1,51 млрд. евро, одобрени 2,31 млрд. евро и изразходвани 1,33 млрд. евро);
- Код 019 - Управление на търговски, промишлени или опасни отпадъци (284 млн. евро планирани, 221 млн. евро одобрени и 189 млн. евро изразходвани).

От общия размер на планираните инвестиции 2,80 млрд. евро (73 %) са осигурени от Кохезионния фонд, а 1,04 млрд. евро (27 %) - от Европейския фонд за регионално развитие.

В деветте държави от Централна и Източна Европа - България, Хърватия, Чехия, Естония, Унгария, Латвия, Полша, Румъния и Словакия - за управление на отпадъците са отпуснати 2,29 млрд. евро, което представлява 60 % от общото финансиране по политиката на сближаване за областите на интервенция 017, 018 и 019. Полша е с най-високо планирано разпределение от 511 млн. евро (22 % от общия бюджет за деветте държави), следвана от Унгария с 401 млн. евро (17 %) и Чешката

⁹ Европейска комисия, [Cohesion Open Data Platform](#), Европейска комисия, достъпено 5 февруари 2025.

¹⁰ Европейска комисия, [Cohesion policy support for the circular economy](#), Европейска комисия, достъпено 5 февруари 2025.

република с 342 млн. евро (15 %). Трябва да се отбележи, че Естония не се възползва от никакви средства по политиката на сближаване за управление на отпадъците.

Анализираните държави първоначално са планирали цялостен бюджет за управление на отпадъците, а по-късно определят окончателните бюджети за всяка област на интервенция. Тези цифри обаче не отчитат ефективността на финансирането, което изисква сравняване на действително изразходваните средства (както са отчетени от отделните държави-членки на ЕС) с планираните и одобрените бюджети. В таблица 1 са показани планираните, одобрените и действително отчетените разходи за трите области на интервенции, с изчисление за степента на разходване.

Таблица 1. Планирани бюджети, одобрени бюджети и действително отчетени разходи за управление на отпадъците.

Страна	Планирани (EUR)	Одобрени (EUR)	Разходвани (EUR)	Процент на изразходван/планиран бюджет	Процент на изразходван/одобрен бюджет
България	80 601 801	96 492 608	88 311 627	110%	92%
Хърватия	276 093 587	568 067 494	320 492 670	116%	56%
Румъния	318 168 816	406 516 433	180 027 150	57%	44%
Унгария	401 451 492	297 650 967	239 087 509	60%	80%
Чехия	342 762 317	392 058 128	366 382 150	107%	93%
Словакия	305 817 875	410 475 072	343 083 539	112%	84%
Естония	-	-	-	-	-
Латвия	55 771 320	82 574 326	62 980 334	113%	76%
Полша	511 043 349	652 751 566	618 507 716	121%	95%
Общо	2 291 656 557	2 906 586 894	2 218 872 695	97%	76%

Източник: Европейска комисия, [Платформа за отворени данни на кохезионната политика](#), Европейска комисия, достъпен на 19 февруари 2025 г.

Общата усвоена сума за деветте държави от Централна и Източна Европа към момента възлиза на 76% от общия одобрен бюджет и 97% от общия планиран бюджет.

В почти всички анализирани държави отчетените разходи надхвърлят планирания бюджет в резултат на ребалансирането на бюджета, което обикновено изравнява планираните и изразходваните категории. Изключение правят Румъния и Унгария, където разходите изостават съответно с 57% и 60% от планирания бюджет. При сравняване на одобреното финансиране с

действителните разходи данните показват, че повечето държави са постигнали нива на усвояване над 75%. Въпреки това Хърватия е достигнала само 56%, което се дължи главно на значително неизразходване на средства в област на интервенция 018, а Румъния е регистрирала най-ниския процент - 44 %, което се дължи главно на неизразходване на средства в област на интервенция 017.

3.2 Анализ на инвестициите по области на интервенция

Към февруари 2025 г. статистиката за финансирането на управлението на битовите отпадъци, включително минимизирането, сортирането и рециклирането на отпадъците (област на интервенция 017), показва, че повечето държави от Централна и Източна Европа са изразходвали малко по-малко от определените им бюджети, като към момента не са използвани 317 млн. евро (19%). В по-положителен план, някои държави са надхвърлили планираните си бюджети. Например Чехия инвестира 252,7 млн. евро, като значително надхвърля планирания си бюджет от 74,5 млн. евро, а Хърватия разходва 178 млн. евро, като надхвърля планирания си бюджет от 106,2 млн. евро с 72 млн. евро.

Таблица 2. Планирани бюджети, одобрени бюджети и действително отчетени разходи за управление на битовите отпадъци, включително минимизиране, сортиране и рециклиране на отпадъци (код 017).

Страна	Планирани (EUR)	Одобрени (EUR)	Разходвани (EUR)	Процент на изразходван/ планиран бюджет	Процент на изразходван/ одобрен бюджет
България	80 601 801	96 492 608	88 311 627	110%	92%
Хърватия	106 247 637	194 197 709	178 023 455	168%	92%
Румъния	69 997 140	233 200 393	79 112 613	113%	34%
Унгария	284 392 959	297 650 967	239 087 509	84%	80%
Чехия	74 580 528	263 536 737	252 720 951	339%	96%
Словакия	232 285 412	275 558 600	234 798 002	101%	85%
Естония	-	-	-	-	-
Латвия	44 998 656	65 854 308	54 033 983	120%	82%
Полша	367 877 744	235 483 818	219 106 572	60%	93%
Общо	1 260 981 877	1 661 975 140	1 345 194 712	107%	81%

Източник: Европейска комисия, [Платформа за отворени данни на кохезионната политика](#), Европейска комисия, достъпен на 19 февруари 2025 г.

Тези цифри са особено важни при анализа на инвестициите по области на интервенции, тъй като разкриват на кои етапи от йерархията на управление на отпадъците страните от Централна и Източна Европа дават приоритет.

Таблица 3. Планирани бюджети, одобрени бюджети и действително отчетени разходи за управление на битови отпадъци, включително мерки за механично-биологично третиране, термично третиране, изгаряне и депониране (код 018)

Страна	Планирани (EUR)	Одобрени (EUR)	Разходвани (EUR)	Процент на изразходван/планиран бюджет	Процент на изразходван/одобрен бюджет
България	-	-	-	-	-
Хърватия	169 791 950	373 869 785	142 469 215	84%	38%
Румъния	248 171 676	173 316 040	100 914 537	41%	58%
Унгария	87 789 399	-	-	-	-
Чехия	185 430 910	95 007 071	82 577 329	45%	87%
Словакия	16 283 900	47 318 342	32 657 550	201%	69%
Естония	-	-	-	-	-
Латвия	9 184 249	12 750 000	5 476 421	60%	43%
Полша	109 348 320	381 678 499	368 029 030	337%	96%
Общо	826 000 404	1 083 939 737	732 124 082	89%	68%

Източник: Европейска комисия, [Платформа за отворени данни на кохезионната политика](#), Европейска комисия, достъпен на 19 февруари 2025 г.

Степента на усвояване на средствата в областта на интервенция за третиране на отпадъците е значително по-ниска, достигайки 89 % от общия планиран бюджет и само 68 % от одобрения бюджет, - съответно с 18 и 13 процентни пункта по-малко от областта на интервенция за рециклиране. Тези резултати до голяма степен са повлияни от решението на Полша да инвестира 3,37 пъти повече средства от първоначално планираните.

От анализираните държави Унгария не успява да изразходва отпуснатите ѝ финансови средства, а България премахва бюджета си от областта на интервенция „третиране на отпадъци“ при последното ребалансиране на бюджета. Към февруари 2025 г. степента на усвояване на средствата варира в широки граници - от 41% до 337% от планираните бюджети.

Тези данни показват, че изпълнението на проекти за третиране на отпадъци е по-трудно и има по-нисък потенциал за усвояване в сравнение с проектите за рециклиране.

Тези данни показват, че изпълнението на проекти за третиране на отпадъци е по-трудно и има по-нисък потенциал за усвояване в сравнение с проектите за рециклиране. Кризата около COVID-19, която повиши разходите за строителство и оборудване и утежни съществуващите договори, усложни изпълнението на проектите за третиране на отпадъци и намали тяхната гъвкавост.

Таблица 4. Планирани бюджети, одобрени бюджети и действително отчетени разходи за управление на търговски, промишлени или опасни отпадъци (код 019).

Страна	Планирани (EUR)	Одобрени (EUR)	Разходвани (EUR)	Процент на изразходван / планиран бюджет	Процент на изразходван/ одобрен бюджет
Унгария	29 269 134	-	-	-	-
Чехия	82 750 879	33 514 320	31 083 870	38%	93%
Словакия	57 248 563	87 598 130	75 627 987	132%	86%
Латвия	1 588 415	3 970 018	3 469 930	218%	87%
Полша	33 817 285	35 589 249	31 372 114	93%	88%
Общо	204 674 276	160 671 717	141 553 901	69%	88%

Източник: Европейска комисия, [Платформа за отворени данни на кохезионната политика](#), Европейска комисия, достъпен на 19 февруари 2025 г.

Унгария първоначално планира да инвестира в тази област на интервенция, но не успява да изпълни или отчете разходите си. Анализираните държави са изразходвали общо 141,6 млн. евро, което представлява 69 % от първоначално планирания бюджет от 204,7 млн. евро и 88 % от одобрения бюджет, в размер на 204,6 млн. евро.

Пример: Нова инфраструктура за управление на биоотпадъци в Благоевград, България

Въздушен изглед на новото съоръжение за анаеробно разграждане в Благоевград (снимка: Община Благоевград)

През 2018 г. община Благоевград, регион в Югозападна България, стартира проект, включващ проектиране и изграждане на анаеробна инсталация за разделно събрани биоотпадъци. Проектът, който все още не е навлязъл в оперативна фаза, е част от оперативната програма за околна среда на българското правителство за периода 2014-2020 г., финансирана от Европейския фонд за регионално развитие на ЕС.

Общата стойност на проекта е приблизително 14,3 млн. евро, като над 99 % се финансират от ЕС, а останалата част се допълва от местните власти в Благоевград. Финансирането покрива съоръжението за анаеробно разграждане, съпътстващата го инфраструктура и закупуването на осем специализирани камиона, както и кафяви контейнери за разделно събиране на градински и хранителни отпадъци.

Очаква се новата инсталация за анаеробно разграждане да намали количеството на биоразградимите отпадъци, изпращани за депониране, да увеличи рециклирането и да насърчи по-голямото участие на гражданите в разделното събиране на биоотпадъци. Заводът ще обслужва 97 327 жители в пет общини: Благоевград, Симитли, Рила, Кочериново и Бобошево. Очаква се съоръжението да преработва 15 819 тона биоразградими отпадъци годишно, включително около 7 900 тона хранителни и хартиени отпадъци и около 6 700 тона зелени и дървесни отпадъци.

Очаква се новата инсталация за анаеробно разграждане да намали количеството на биоразградимите отпадъци, изпращани за депониране, да увеличи рециклирането и да насърчи по-

голямото участие на гражданите в разделното събиране на биоотпадъци. Заводът ще обслужва 97 327 жители в пет общини: Благоевград, Симитли, Рила, Кочериново и Бобошево. Очаква се съоръжението да преработва 15 819 тона биоразградими отпадъци годишно, включително около 7 900 тона хранителни и хартиени отпадъци и около 6 700 тона зелени и дървесни отпадъци.

Процесът на третиране на отпадъците ще бъде изцяло естествен, като се използва двуфазна система. В анаеробната фаза микроорганизмите разграждат отпадъците в отсъствието на кислород, като произвеждат около 1,18 милиона кубични метра биогаз годишно. В аеробната фаза останалите биоразградими отпадъци се компостират, като се произвеждат около 5 100 тона компост годишно.

Очакваните резултати от съоръжението включват производството на около 2 411 мегаватчаса (MWh) електроенергия годишно - достатъчно за храняване на около 915 домакинства - и производството на около 5 100 тона компост годишно, който може да се използва за градинарство, селско стопанство и озеленяване. Очаква се също така заводът да намали въглеродните емисии с 33 018 тона годишно и да подобри управлението на отпадъците в петте общини, като насърчи рециклирането и оползотворяването им.

В момента, след като строителството е завършено, се пристъпва към възлагане на експлоатацията на съоръжението за анаеробно разграждане и на системата за разделно събиране на отпадъци на подизпълнители. За да функционира съоръжението ефективно, трябва да бъде изпълнен минимален капацитет от 50 % - еквивалентен на 8000 тона биологични отпадъци. Най-голямото предизвикателство ще бъде осигуряването на разделно събиране на хранителните отпадъци (особено в градските райони) при запазване на стандартите за качество.

Преди да въведе услугата за разделно събиране на биоотпадъци като ново изискване за всички жители, община Благоевград разработи както дигитални, така и офлайн кампании за повишаване на осведомеността, като се срещна с ключови представители на заинтересованите страни - включително граждански клубове, собственици на предприятия, училища и университети - за да ги информира и включи от самото начало. Общината планира и постепенно въвеждане на кафяви контейнери за биоотпадъци, като се започне от училищата и предприятията.

Проектът обаче не е без предизвикателства. Едно от опасенията е, че инвестиционната оценка може да е надценила капацитета за третиране на биоразградими отпадъци, необходим за региона, отчасти поради ненадеждните и недостатъчно подробни данни за състава и количеството на отпадъците, налични в България, и строгите изисквания, определени от оперативната програма за околна среда. По-конкретно, в насоките на програмата за общините кандидатки се препоръчва строго специфичен процес на анаеробно разграждане, известен като суха метанизация, както и минимален капацитет на съоръжението от 15 000 тона годишно - цифра, която очевидно е свързана с този специфичен метод.

Всъщност събирането на достатъчно чисти биоразградими отпадъци за храняване на инсталацията - поне 50 % от нейния максимален капацитет - ще бъде предизвикателство през първите месеци на експлоатация, главно поради надценения капацитет и липсата на инвестиции в домакински инструменти за разделяне на биоотпадъците, като например вентилирани „биокофи“ с малък обем и биоразградими торбички. И накрая, ограничените бюджетни и човешки ресурси за рекламни и маркетингови кампании правят тези предизвикателства още по-големи.

И все пак, въпреки тези трудности, изграждането на завода в Благоевград е значителна стъпка към постигането на националните и регионалните цели на България в областта на управлението на отпадъците и климата. След като започне да функционира, заводът има потенциала да покаже биоразградимите отпадъци като ценен ресурс за производство на енергия и компост, като същевременно спомага за намаляване на емисиите на парникови газове и зависимостта от депата за отпадъци. Проектът също така извежда на преден план съществената роля на обществото за успеха на инициативите за устойчиво управление на отпадъците.

3.3 Програмен период 2021-2027 г.

В програмния период 2021-2027 г. за управлението на отпадъците в деветте анализирани държави от Централна и Източна Европа е отпуснат общ бюджет от 3,19 млрд. евро в рамките на целите на политиката „По-зелена Европа“. Първоначално сравнение с финансовия период 2014-2020 г. показва увеличение на средствата с 39%.

Таблица 5. Сравнение на планираните средства от бюджета на ЕС за „по-зелена Европа“ и управление на отпадъците през програмния период 2021 - 2027 г.

Страна	Общ планиран бюджет на ЕС (евро)	Планиран бюджет „по-зелена Европа“ (евро)	Бюджет „по-зелена Европа“ като процент от общия бюджет на ЕС (%)	Планиран бюджет за управление на отпадъците (евро)	Съотношение: Планирани 2021-2027 г. спрямо планирани 2014-2020 г.	Съотношение: Планирани 2021-2027 г. спрямо изразходван и 2014-2020 г.
България	10 705 921 309	2 029 440 093	18.96%	593 484 047	7.36	6.72
Хърватия	8 706 569 538	2 441 455 599	28.04%	107 865 024	0.39	0.34
Румъния	30 986 467 853	7 888 345 931	25.46%	336 736 093	1.06	1.87
Унгария	21 730 104 204	5 956 548 525	27.41%	281 624 884	0.70	1.18
Чехия	21 054 118 518	6 457 782 362	30.67%	374 355 753	1.09	1.02
Словакия	12 593 734 933	4 197 548 170	33.33%	305 066 693	1.00	0.89
Естония	3 369 336 786	805 726 337	23.91%	114 353 044	-	-
Латвия	4 434 286 919	1 119 584 667	25.25%	130 288 412	2.34	2.07
Полша	75 460 140 261	21 757 438 100	28.83%	948 875 928	1.86	1.53
Общо	189 040 680 321	52 653 869 784	27.85%	3 192 649 878	1.39	1.44

Източник: Европейска комисия, [Платформа за отворени данни на кохезионната политика](#), Европейска комисия, достъпен на 19 февруари 2025 г.

Анализът на национално ниво показва, че България е увеличила значително планирания си бюджет за управление на отпадъците, който към февруари 2025 г. е 7,36 пъти повече в сравнение с предишния цикъл на финансиране. Полша също е увеличила отпуснатите ѝ средства 1,86 пъти, като планираният бюджет за управление на отпадъците през финансовия период 2021-2027 г. е 948,88 млн. евро.

От друга страна, в Хърватия се наблюдава най-рязкото намаление на финансирането за управление на отпадъците за програмния период 2021-2027 г., като планираният бюджет е намален до едва 39% от планирания бюджет за предходния период. За да се определят причините за това намаление обаче, е необходима по-задълбочена разбивка на инвестициите. Унгария също е намалила общия си планиран бюджет, но все пак възнамерява да похарчи повече, отколкото през периода 2014-2020 г. За разлика от това планираният бюджет на Хърватия е с 212,66 млн. евро по-малко от действително отчетените разходи през предходния период.

Въпреки тези изменения, анализът разкрива значителни подобрения на проектно ниво в деветте анализирани държави от Централна и Източна Европа, като по-голямата част от средствата ще бъдат разпределени за горните нива от йерархията за управление на отпадъците.

Таблица 6. Бюджетни разпределения в програмния период 2021 - 2027 г. по област на интервенция

Код	Дефиниция на областта на интервенция	Разпределение за анализирания държави (евро)	Процент от общия бюджет за управление на отпадъците
069	Управление на търговски и промишлени отпадъци: предотвратяване, минимизиране, сортиране, повторна употреба, мерки за рециклиране	406 397 122	13%
070	Управление на търговски и промишлени отпадъци: остатъчни и опасни отпадъци	105 286 734	3%
067	Управление на битови отпадъци: мерки за предотвратяване, минимизиране, сортиране, повторна употреба и рециклиране	1 513 948 785	47%
076	Подкрепа за екологосъобразни производствени процеси и ефективно използване на ресурсите в големите предприятия	199 118 253	6%
075	Подкрепа за екологосъобразни производствени процеси и ефективно използване на ресурсите в малките и средните предприятия	743 479 213	23%
068	Управление на битови отпадъци: третиране на остатъчни отпадъци	34 941 518	1%
072	Използване на рециклирани материали като суровини в съответствие с критериите за ефективност	126 907 823	4%
071	Насърчаване на използването на рециклирани материали като суровини	62 570 430	2%
	Общо	3 192 649 878	

Източник: Европейска комисия, [Платформа за отворени данни на кохезионната политика](#), Европейска комисия, достъпен на 19 февруари 2025 г.

Таблица 6 показва, че повечето средства са разпределени за мерки, насочени към предотвратяването, минимизирането, сортирането, повторната употреба и рециклирането на отпадъците, като комбинираните мерки за домакинствата и промишлеността са 60% от всички средства. Освен това 29% от средствата подпомагат екологосъобразното производство и ефективното използване на ресурсите сред малките, средните и големите предприятия, което допълнително допринася за минимизирането и рециклирането на отпадъците.

Използването на рециклирани материали е подкрепено с 6 % от бюджета, като 4 % са предназначени за осигуряване на съответствие с критериите за ефективност, а 2 % - за насърчаване на рециклираните материали в различни отрасли.

За управлението на промишлени остатъчни и опасни отпадъци се предвиждат 3% от бюджета, а за третирането на битови отпадъци се отделя най-малкият дял - само 1%. Това подчертава стратегическия фокус върху предотвратяването и рециклирането на отпадъците, а не върху тяхното изхвърляне.

Фигура 1. Планирано разпределение на бюджета за управление на отпадъците през програмния период 2021-2027 г.

Източник: Европейска комисия, [Платформа за отворени данни на кохезионната политика](#), Европейска комисия, достъпен на 19 февруари 2025 г.

Ако използваме на подобна категоризация за управление на отпадъците като тази, използвана за бюджета за 2014-2020 г., резултатите показват 67% увеличение на планираните инвестиции за минимизиране, сортиране и рециклиране на отпадъците в анализирания държави. Същевременно финансирането за третиране на битови отпадъци е намаляло до едва 4% от бюджета за 2014-2020 г., а средствата за управление на индустриалните отпадъци са намалели наполовина.

Таблица 7. Сравнение на бюджетите за 2014-2020 г. и 2021-2027 г. според категоризацията за управление на отпадъците от периода 2014-2020 г.

Области на интервенция (2014–2020)	Области на интервенция (2021–2027)	2014–2020 планиран бюджет (EUR)	2021–2027 бюджет (EUR)	Съотношение
017: Управление на битови отпадъци, насочено към минимизиране, сортиране и рециклиране на отпадъците	069, 067, 072, 071	1 260 981 877	2 109 824 160	1.67
018: Управление на битовите отпадъци с фокус механичните, биологичните, термичните и депониращите методи за третиране на отпадъци	068	826 000 404	34 941 518	0.04
019: Управление на търговски, промишлени или опасни отпадъци	070	204 674 276	105 286 734	0.51
Други	075, 076		942 597 466	
Общо		2 291 656 557	3 192 649 878	1.39

Източник: Европейска комисия, [Платформа за отворени данни на кохезионната политика](#), Европейска комисия, достъпен на 19 февруари 2025 г.

Както е показано в таблица 6, по-прецизната категоризация на управлението на отпадъците в рамките на бюджета за 2021-2027 г. показва, че значителна част от инвестициите в промишлените отпадъци са разпределени за минимизиране и рециклиране, в размер на 406,40 млн. евро. По този начин общият размер на отпуснатите средства за минимизиране и рециклиране възлиза на 2,11 млрд. евро с 942,60 млн. евро отделно предназначени за повишаване на екологичността на европейската промишленост.

След групиране на категориите таблица 7 показва значително изместване към рециклиране и чисто производство в сравнение с периода 2014-2020 г., докато финансирането на методите за третиране на отпадъци е намаляло до 140,23 млн. евро. Това число включва 105,29 млн. евро за управление на търговски отпадъци и 34,94 млн. евро за третиране на битови отпадъци.

4. Декарбонизацията на управлението на отпадъците

Декарбонизацията на сектора за управление на отпадъците включва намаляване на емисиите на парникови газове, свързани със събирането, обработката, третирането и обезвреждането на отпадъците. Това изисква прилагането на по-устойчиви практики, технологии и системи през целия цикъл на управление на отпадъците с цел намаляване на въглеродния отпечатък.

Ефектът от фондовете на ЕС за декарбонизация на отпадъците за периода 2014-2020 г. може да бъде оценен само чрез сравняване на инвестираните средства с действителните резултати, постигнати от държавите членки. Тези резултати обаче отразяват не само инвестициите на ЕС, но и приноса на национални и частни инвестиции.

Както таблица 2 показва, общият планиран бюджет за рециклиране на битови отпадъци за периода 2014-2020 г. възлиза на 1,26 млрд. евро, като в крайна сметка е взето решение за 1,66 млрд. евро. За да се оцени цялостната ефективност на финансирането за периода 2014-2020 г., разгледахме представянето на съответните държави с данни от Евростат.

Таблица 8. Разбивка на генерираните отпадъци и метод на третиране за 2014 г.

Страна	Генерирани отпадъци (кг на човек)	Рециклирани	Компостиранни	Общо рециклирани и компостиранни	Изгорени	Депонирани
България	451	21%	2%	23%	2%	69%
Хърватия	390	14%	2%	16%	0%	80%
Румъния	249	5%	8%	13%	3%	72%
Унгария	386	25%	6%	31%	10%	58%
Чехия	310	23%	3%	26%	18%	56%
Словакия	320	5%	5%	10%	11%	67%
Естония	357	27%	5%	32%	47%	6%
Латвия	364	23%	4%	27%	1%	71%
Полша	272	21%	6%	27%	15%	58%

Забележка: Сумарните стойности на метода на третиране може да не са равни на 100 %.

Източник: Евростат, [Municipal waste by waste management operations](#), Евростат, достъпен на 14 февруари 2025 г.

Таблица 8 показва, че през 2014 г. повечето от анализирани държави едва са започнали да прилагат програми за рециклиране, като се има предвид, че делът на компостирането като цяло остава под 10 %. Сравняването на тези статистически данни с тези за 2020 г. (вж. таблица 9) дава хипотетична оценка на ефекта от европейското финансиране върху декарбонизацията на сектора за управление на отпадъците.

Таблица 9. Разбивка на генерираните отпадъци и метод на третиране за 2020 г.

Страна	Генерирани отпадъци (кг на човек)	Общо рециклирани и компостирани	Изгорени	Депонирани
България	432	35%	5%	67%
Хърватия	433	29%	0%	60%
Румъния	290	12%	5%	74%
Унгария	406	32%	12%	54%
Чехия	543	41%	13%	48%
Словакия	478	45%	7%	46%
Естония	383	29%	43%	15%
Латвия	478	40%	3%	53%
Полша	350	39%	21%	40%

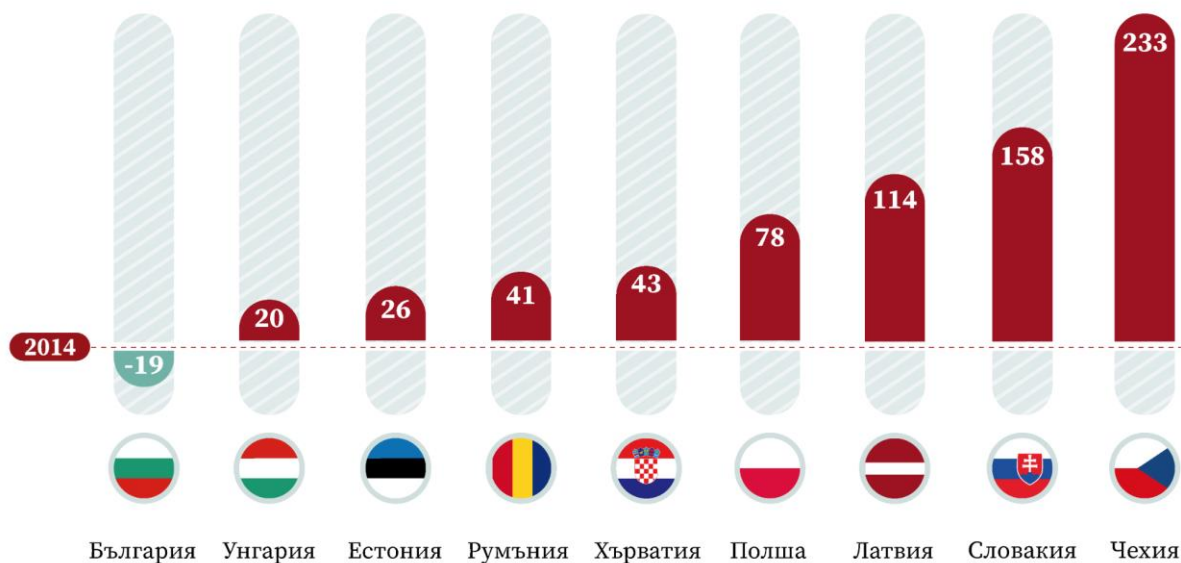
Забележка: Сумарните стойности на метода на третиране може да не са равни на 100 %.

Източник: Евростат, [Municipal waste by waste management operations](#), Евростат, достъпен на 14 февруари 2025 г.

Статистическите данни за 2020 г. показват, че нито една от страните не е постигнала целта на Рамковата директива за отпадъците на ЕС за 50 % разделно събиране на твърди битови отпадъци до 2020 г. Въпреки това резултатите показват относително подобрение в сравнение с данните за 2014 г.

Фигура 2. Промяна в количеството генерирани отпадъци през 2020 спрямо 2014.

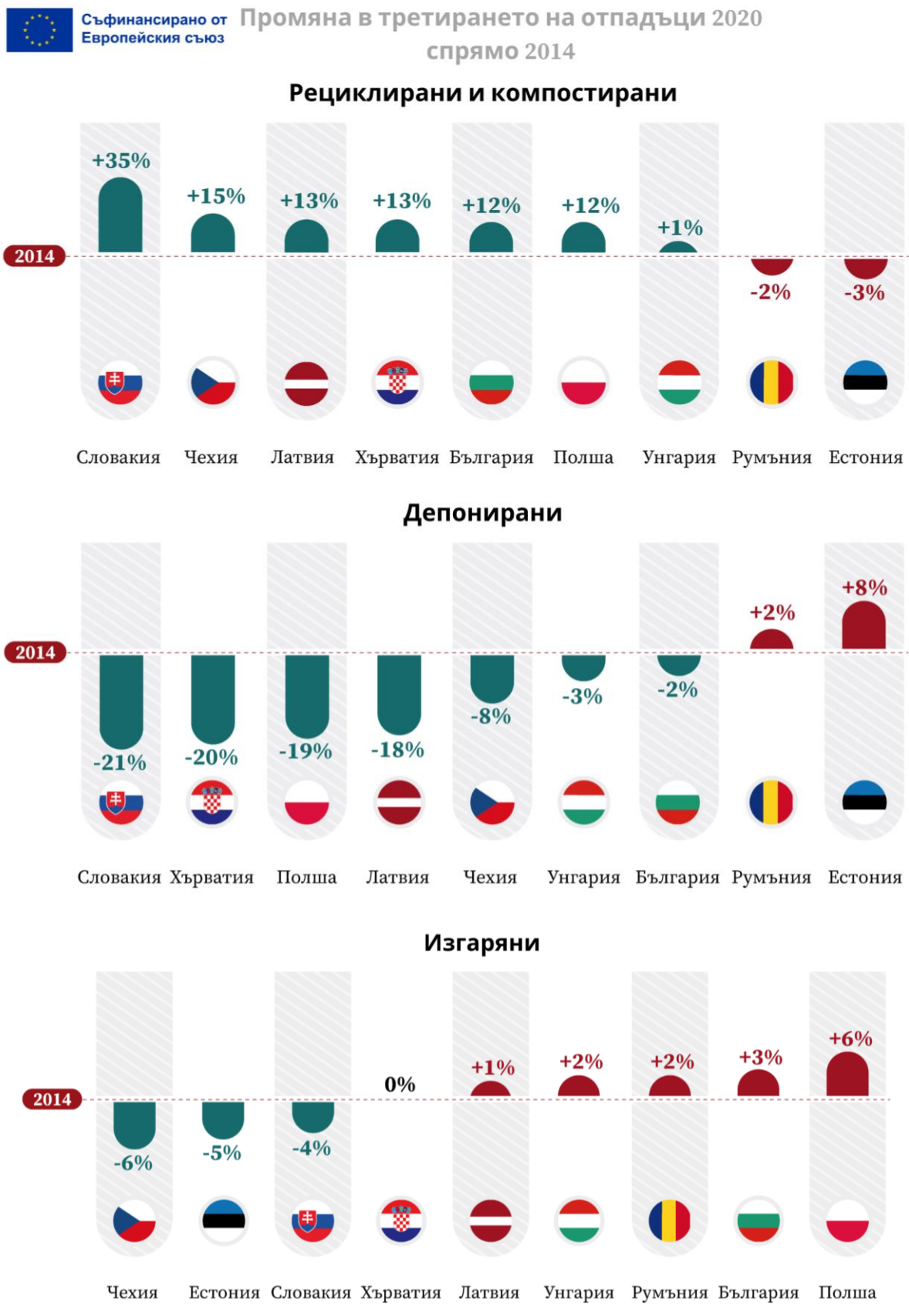
Промяна в количеството генерирани отпадъци през 2020 г. в сравнение с 2014 г. кг / глава от населението

Източник: Евростат, [Municipal waste by waste management operations](#), Евростат, достъпен на 14 февруари 2025 г.

За съжаление, резултатите показват, че някои резултати не са се подобрили по време на цикъла на финансиране за периода 2014-2020 г., особено по отношение на генерираните отпадъци на глава от населението. Количествата отпадъци намаляват само в България, докато в Чехия, Латвия и Словакия се наблюдава значително увеличение. Естония е увеличила количеството на депонираните отпадъци и е намалила количеството на изгорените, рециклираните и компостираните отпадъци. Тъй като обаче Естония не е ползвала от фондовете на ЕС за управление на отпадъците, ще бъде изключена от по-нататъшния анализ. Всички останали държави, с изключение на Румъния, са намалили депонирането и са увеличили количеството на рециклираните отпадъци. Най-значителното увеличение на количествата рециклирани и компостирани отпадъци се наблюдава в Чехия (от 26 на 41 %) и Словакия (от 10 на 45 %).

Фигура 3. Промяна в рециклирани, депонирани и изгорени отпадъци през 2020 спрямо 2014.

Източник: Евростат, [Municipal waste by waste management operations](#), Евростат, достъпен на 14 февруари 2025 г.

Количеството на рециклираните и компостираните отпадъци в анализирани държави се е увеличило с 5,63 милиона тона през 2020 г. в сравнение с 2014 г. (таблица 11). Това се равнява на обща инвестиция на ЕС в размер на 202,16 евро на тон рециклирани отпадъци през 2020 г. Възвръщаемостта най-вероятно се е увеличила многократно през последните години, като се има предвид, че инвестициите в рециклиране обикновено се планират за период от 10 до 25 години.

Фигура 4. Количества на рециклирани и компостирани отпадъци през 2020 г. спрямо 2014 г. и инвестициите за тон през 2020 г.

Източник: Евростат, [Municipal waste by waste management operations](#), Евростат, достъпен на 14 февруари 2025 г.

Спестените количества въглероден диоксид варират в зависимост от материала, като оценките варират от 1 тон спестен въглероден диоксид на тон рециклирана хартия до 3 тона за рециклирана пластмаса. От 1990 г. насам общите емисии на парникови газове от сектора на отпадъците в европейските държави са намалели с 42% към 2024 г. и се очаква да продължат да намаляват, достигайки 68% намаление до 2050 г. в сравнение с нивата от 1990 г.¹¹

¹¹ Европейска агенция за околната среда, [Better links between waste management, circular economy and climate change mitigation measures can boost greenhouse gas emission reductions](#), Европейска агенция за околната среда, 22 февруари 2024.

5. Намаляване на емисиите на метан

Декарбонизацията и намаляването на емисиите на метан са тясно свързани, тъй като предотвратяването на емисиите на тон рециклирани материали включва и намаляването на еквивалента на въглероден диоксид (CO₂e) от избягнатото депониране. Основната разлика между декарбонизацията и намаляването на емисиите на метан е, че инвестициите в депонирането и третирането на отпадъците също допринасят за цялостното намаляване на емисиите на CO₂e.

Директните емисии на парникови газове от депата за отпадъци, главно поради дисперсивното отделяне на метан, имат голям принос за общите емисии на парникови газове. По данни на Центъра за емисионни фактори на парникови газове,¹² депонирането на 1 метричен тон смесени твърди битови отпадъци в депата за отпадъци води до емисии от 0,64 MtCO₂e. През 2020 г. отпадъците са отговорни за приблизително 101 млн. MtCO₂e, което представлява 27% от общите емисии на метан в ЕС.¹³

Общото количество на депонираните отпадъци се е увеличило със 73 000 тона през 2020 г. в сравнение с 2014 г. Това обаче до голяма степен се дължи на разликите в практиките на отчитане в държавите членки за 2014 г. По-специално, в някои случаи до 2016 г. като битови отпадъци са били отчитани само домакинските отпадъци. В Чехия например включването на фирмени отпадъци, подобни на битовите, в допълнение към отпадъците, генерирани от домакинствата, от 2016 г. нататък увеличава отчетените обеми на депата с почти 1 млн. тона.¹⁴

Таблица 10. Промяна в количеството депонирани отпадъци през 2020 г. спрямо 2014 г.

Страна	Депонирани отпадъци през 2014 г. (тонове)	Депонирани отпадъци през 2020 г. (тонове)	Промяна (тонове)
България	2,217,000	1,903,000	-314,000
Хърватия	1,310,000	1,023,000	-287,000
Румъния	3,558,000	4,114,000	556,000
Унгария	2,181,000	2,124,000	-57,000
Чехия	1,827,000	2,774,000	947,000
Словакия	1,158,000	1,189,000	31,000
Естония	30,000	75,000	45,000
Латвия	515,000	480,000	-35,000
Полша	6,031,000	5,218,000	-813,000
Общо	18,827,000	18,900,000	73,000

Източник: Евростат, [Municipal waste by waste management operations](#), Евростат, достъпен на 14 февруари 2025 г.

¹² Американска агенция за опазване на околната среда, [GHG Emission Factors Hub](#), Американска агенция за опазване на околната среда, актуализирана на 16 януари 2025 г., достъпена на 14 февруари 2025 г.

¹³ Европейска комисия, [European Union Methane Action Plan](#), Европейска комисия, 14 октомври 2020 г.

¹⁴ Европейска агенция за околната среда, [Early warning assessment related to the 2025 targets for municipal waste and packaging waste – Country profile: Czechia](#), Европейска агенция за околната среда, юни 2024.

Таблица 10 показва спад на депонираните отпадъци в няколко от анализирани държави, но също така и увеличение в Румъния, Чехия, Словакия и Естония. Въпреки това, поради споменатите по-горе несъответствия в изходните данни на Чехия за 2014 г., изчисленията, изключващи Чехия, показват, че в останалите осем държави са отклонени най-малко 874 000 тона отпадъци, което е предотвратило 558 783 тона емисии на CO₂e от депата, изчислени при 0,64 Mt CO₂e на тон депониран битови отпадъци.

Въпреки този напредък, общият обем на депонираните отпадъци в анализирани държави все още възлиза на почти 19 милиона тона през 2020 г., което означава, че намалението на CO₂e по-малко от 6%. Въпреки че рециклирането на отпадъците се е увеличило значително, общият ръст на генерираните отпадъци не позволява по-съществено намаляване на депонирането.

Намаляването на емисиите на метан от предотвратено депониране, както и от компостиране и анаеробно разграждане на биоотпадъците означава, че за всяка страна могат да бъдат изчислени допълнителни спестявания на CO₂e между 2014 и 2020 г. В конвенционално управляваните депа за отпадъци един метричен тон смесени органични отпадъци отделя 0,6 Mt CO₂e дифузни(неуловени) емисии на метан.¹⁵

Таблица 11. Събиране на биоотпадъци и намалени емисии на CO₂e през 2020 г. спрямо 2014 г.

Страна	Събрани биоотпадъци през 2020 г. (тонове)	Промяна в събраните биоотпадъци през 2020 г. спрямо 2014 г. (тонове)	Събрани биоотпадъци като процент от общото количество генерирани отпадъци през 2020 г.	Допълнителни спестявания на CO ₂ e през 2020 г. спрямо 2014 г. (тонове)
България	89,000	30,000	3%	17,857
Хърватия	87,000	53,000	5%	31,548
Румъния	353,000	-38,000	6%	-22,619
Унгария	384,000	148,000	10%	88,097
Чехия	751,000	658,000	13%	391,673
Словакия	355,000	264,000	14%	157,145
Естония	14,000	-8,000	3%	-4,762
Латвия	66,000	40,000	7%	23,810
Полша	1,578,000	1,018,000	12%	605,962
Общо	3,677,000	2,165,000	10%	1,288,712

Източник: Евростат, [Municipal waste by waste management operations](#), Евростат, достъпен на 14 февруари 2025 г.

Делът на компостирани и анаеробно разградени отпадъци е най-висок в Словакия - 14%, но в Естония и България той е едва 3% (таблица 11). Общото увеличение на събраните биоотпадъци в страните възлиза на 2,17 млн. тона през 2020 г. в сравнение с 2014 г. Ако тези отпадъци бяха депонираны, те щяха да доведат до образуването на приблизително 1,29 милиона MtCO₂e.

¹⁵Американска агенция за опазване на околната среда, [GHG Emission Factors Hub](#), Американска агенция за опазване на околната среда, актуализирана на 16 януари 2025 г., достъпена на 14 февруари 2025 г.

Ако всички анализирани страни постигнат 50-процентно ниво на компостиране на генерираните биоотпадъци, което се оценява на 34% от общото количество генерирани битови отпадъци,¹⁶ потенциалното намаление на емисиите ще се равнява на 3,74 милиона MtCO₂e. Към момента депата за отпадъци в ЕС произвеждат около 80 милиона MtCO₂e годишно.¹⁷ Намаляването на емисиите с 1,29 млн. MtCO₂e през 2020 г. (Таблица 13) се равнява на 1,61 % от общите емисии, свързани с депата за отпадъци в ЕС. Следователно общото потенциално намаление на емисиите от биоотпадъци в анализирани държави - при условие че 50 % от биоотпадъците се събират разделно и се отклоняват от депата - възлиза на 3,74 млн. MtCO₂e, или 4,7 % от общите емисии, свързани с депонирането.

Определянето на вида и обема на разходите през финансовия период 2014-2020 г. ще изисква значително по-подробно проучване. За съжаление наличните данни от платформата за отворени данни за политиката на сближаване не посочват точните проекти, включени в статистиката, тъй като разбивките по държави са изчислени на ниво програма, а не на ниво проект.

Въпреки това може да се предположи, че по-голямата част от средствата, вложени за минимизиране и рециклиране на битови отпадъци, както и част от средствата за третиране на битови отпадъци, са допринесли за намаляване на емисиите на метан и въглероден диоксид в сектора на управление на отпадъците. Това е, защото санитарията на депата помага за намаляване на емисиите на метан, когато е оборудвана с факелни горелки или дизелови мотори за изгаряне на събрания метан.

Някои европейски проекти са доказали своята ефективност при намаляването на емисиите на въглероден диоксид и метан от депата за отпадъци. Успешен пример за това е проектът на град Загреб за намаляване на количеството на битовите отпадъци, който е бил изпълнен в периода 2015 до 2022 г. В рамките на тази инициатива на стойност 12 млн. евро бе модернизирана системата за събиране на отпадъци в града, включително бяха закупени нови камиони, контейнери за отпадъци, ИТ инфраструктура и друго необходимо оборудване.¹⁸ Впечатляващото ѝ въздействие е отразено в статистиката за отпадъците на Загреб. През 2016 г. количеството на смесените битови отпадъци, изпратени на депа, възлиза на 219 184 тона. До 2023 г. тази цифра спада до 139 775 тона, което означава намаление със 79 409 тона на отпадъците, изпращани на депа годишно.¹⁹

Със средства от ЕС се подпомагат и проекти за управление на отпадъците, които генерират ползи както в рамките на сектора на отпадъците, така и извън него. Така например през 2019 г. в град Харманли в южната част на Централна България Европейският фонд за регионално развитие се ангажира да инвестира над 1,5 млн. евро в разработването на нова инсталация за компостиране, която да може да преработва 3 000 тона биоразградими и зелени отпадъци годишно.²⁰

¹⁶ Европейска агенция за околна среда, [Bio-waste in Europe – turning challenges into opportunities](#), Бюро за публикации на Европейския съюз, 2020 г.

¹⁷ Европейска комисия, [European Union Methane Action Plan](#), Европейска комисия, 14 октомври 2020 г.

¹⁸ град Загреб, [Završen projekt smanjenja komunalnog otpada u Gradu Zagrebu](#), град Загреб, 28 ноември 2022.

¹⁹ Институт за опазване на околната среда и природата - Хърватия, [Izveštje o komunalnom otpadu za 2023. godinu](#), Министерство на опазването на околната среда и зеления преход - Хърватия, септември 2024 г.

²⁰ Европейска комисия, [New composting facility in the pipeline for Harmanli, Bulgaria](#), Европейска комисия, 18 септември 2019 г.

Подобен проект в Хандлова, Словакия, демонстрира допълнително въздействие. Това малко градче си осигури финансиране за интегриран проект, състоящ се от съоръжение за компостиране, контейнери за събиране, специализирани превозни средства и оборудване за преработка. Съоръжението, което може да се похвали с годишен капацитет за преработка от 1350 тона, започна работа в средата на 2019 г. Инвестицията в размер на 891 022 евро доведе до създаването на значително подобрена система за управление на отпадъците за цялата община.²¹ Тъй като обаче подобни проекти обикновено са по-малки по мащаб, те получават малко или никакво отразяване в международните медии.

Пример: Управление на биоотпадъците на остров Крък, Хърватия

Съоръжение за компостиране

Източник: Mladen Trinajstić, [Na Krku svim korisnicima komunalnih usluga besplatno dijele kompost. Evo kako ga dobiti](#), *Novi list*, 7 март 2023 г.

Системата за управление на отпадъците на остров Крък, Хърватия, е международно призната като модел за добра практика. През 2024 г. островът получи престижния сертификат за нулеви отпадъци на Mission Zero Academy от името на Zero Waste Europe. Това изключително постижение идва въпреки силния натиск на туризма, при който населението на острова се увеличава многократно през летните месеци.

²¹ Европейска комисия, [Turning green waste into quality compost in Handlová, Slovakia](#), *Европейска комисия*, 29 май 2020 г.

Една от тайните на успеха на системата за управление на твърдите отпадъци на острова е събирането и третирането на биологичните отпадъци, което допринася за намаляване на емисиите на метан от депонирането им. Биоотпадъците се събират чрез система „от врата до врата“, като се използват 23-литрови контейнери с малък обем и торбички за компостиране.

Този метод е довел до високоефективно разделно събиране на биоотпадъци (над 70 %), като същевременно се запазва нисък делът на биоотпадъците в потока от смесени отпадъци. Тези резултати се потвърждават от редовните анализи на състава на смесените отпадъци, извършвани на острова. Благодарение на тази ефективна система за събиране количеството на биоразградимите отпадъци, изпратени на депата през 2022 г., е намаляло с цели 60 % в сравнение с нивата от 2006 г.

В допълнение към модела за събиране от врата на врата, жителите могат да изхвърлят по-големи количества биоотпадъци в седем центъра за рециклиране, по един във всяка община на острова. След въвеждането на системата за събиране островът създаде ефективна система за третиране на биоотпадъците, обслужвана от специално съоръжение за компостиране.

Съоръжението с площ от приблизително 2800 квадратни метра работи чрез обръщане на компостните купчини и добавяне на ефективни микроорганизми. Този процес позволява на острова да обработва над 5000 тона биологични отпадъци годишно, като произвежда висококачествен компост.

От 2019 г. функционира автоматична машина за предварително третиране на разделно събрани биологични отпадъци. Поради непрекъснатото нарастване на количеството разделно събрани биоотпадъци необходимостта от по-бърза обработка стана съществена. Машината дава възможност всички биоотпадъци да преминават през съоръжение, оборудвано с отварящ се чувал и динамично сито, което отстранява примесите и подготвя материала за натрупване на компост. Тя играе ключова роля и за поддържането на ниска степен на замърсяване по време на целия процес на компостиране.

Компостът, произвеждан в завода за компостиране на острова, се раздава частично на жителите като награда за усилията им за разделяне на отпадъците, а останалата част се продава на пазара като висококачествен тор. Признавайки важността на този ресурс, през 2024 г. започва модернизация на съоръжението за компостиране на стойност 1,46 млн. евро, подкрепена с 90-процентно съфинансиране от ЕС и хърватското правителство.

Модернизираната инсталация за компостиране ще използва технология за тунелно компостиране и ще въведе няколко технологични подобрения, включително напълно автоматизирани системи за аериране, които ще направят процеса на компостиране по-бърз и по-ефективен. Модернизацията ще позволи също така обработката на утайките от осемте биологични пречиствателни станции за отпадъчни води на острова, като ги превръща в компост.

В допълнение към тези усилия, дългогодишната образователна инициатива, която информира жителите от всички възрастови групи за стойността на разделното събиране на отпадъци и компостирането, има значителен принос за отличните резултати на Крък в управлението на битовите отпадъци.

6. Нужди от финансиране на страните от Централна и Източна Европа

Целите за намаляване на емисиите на метан могат да бъдат постигнати чрез използването на няколко стратегии. Сред тях са разделното събиране на биоразградими отпадъци, за да се предотврати производството на метан в депата, обработката на отпадъците преди депониране, санитарията на депата и използването на системи за улавяне на метан. От 1 януари 2024 г. всички държави - членки на ЕС, са задължени да предоставят на гражданите и предприятията услуги за разделно събиране на биоотпадъци за хранителни и градински отпадъци.

Приоритетите за инвестиции в тези инициативи се определят въз основа на доклад на Европейската комисия от юни 2023 г., който идентифицира държавите членки с риск да не постигнат целта за подготовка за повторна употреба и рециклиране на битови отпадъци за 2025 г., целта за рециклиране на опаковъчни отпадъци за 2025 г. и целта за намаляване на депонирането на битови отпадъци за 2035 г. Докладът очертава ключовите пропуски във всяка анализирана държава.²²

България

България се сблъсква със значителни пропуски в своята инфраструктура за управление на отпадъците, особено в разделното събиране, рециклирането и икономическите мерки като системите „плащаш, колкото изхвърляш“ и данъците върху депонирането и изгарянето на отпадъци. За да постигне целта от 50 процента рециклиране, финансирането трябва да се пренасочи от обработката на смесени отпадъци към развитие на инфраструктура за разделно събиране, сортиране и рециклиране.

Обработката на биоотпадъци е особено недостатъчна, като настоящият капацитет е далеч под необходимите нива. Въпреки че в момента работят 22 инсталации за оползотворяване на биоотпадъци и се строят още 46, прогнозираната им мощност ще покрие само 55 процента от общите нужди за обработка на биоотпадъци, оставяйки значителен недостиг. Без тези подобрения България рискува да продължи да разчита на обработката на смесени отпадъци и да не постигне целите си за рециклиране.²³

Нуждите за финансиране на Хърватия, Румъния, Унгария, Чехия, Словакия, Естония, Латвия и Полша може да видите тук - [Waste management and the circular economy in central and eastern Europe: An analysis of EU cohesion policy funding](#).

²² Европейска комисия, [Report from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions identifying Member States at risk of not meeting the 2025 preparing for re-use and recycling target for municipal waste, the 2025 recycling target for packaging waste and the 2035 municipal waste landfilling reduction target](#), Европейска комисия, 8 юни 2023 г.

²³ Европейска агенция по околна среда, [Early warning assessment related to the 2025 targets for municipal waste and packaging waste – Country profile: Bulgaria](#), Европейска агенция по околна среда, юни 2022 г.

7. Обявени и текущи проекти за управление на отпадъци

В Югоизточна България се изгражда ново модерно съоръжение за общините Бургас, Несебър и Поморие. Съоръжението включва инсталация за анаеробно разграждане с капацитет 30 652 тона годишно, включваща осем биореактора, система за биогаз, газохранилище и друго оборудване. Като метод за анаеробния процес е избрана сухата метанация. Съоръжението включва и инсталация за компостиране, състояща се от шест тунела за компостиране. Проектът е съфинансиран с 14 млн. евро от Европейския фонд за регионално развитие.²⁴

Още проекти от Европа може да видите тук - [Waste management and the circular economy in central and eastern Europe: An analysis of EU cohesion policy funding](#).

Заклучения

Този доклад оценява ефективността на инвестициите в сектора на отпадъците, особено в областта на декарбонизацията, и установява, че единствено настоящото ЕС финансиране е недостатъчно за постигане на целите за намаляване на емисиите на ЕС за 2030 г. Въпреки общото увеличение на финансирането за управление на отпадъците, особено за инициативи за рециклиране, постигнатият напредък не отговаря на целите за 2020 г., заложи в Рамковата директива за отпадъците, като много държави от Централна и Източна Европа все още изостават.

Въпреки че финансирането от ЕС спомага за подобряване на инфраструктурата за рециклиране и намаляване на отпадъците, настоящите нива на финансиране не са достатъчни, за да се преодолее разликата между сегашните резултати и бъдещите цели на ЕС за декарбонизация. Необходими са целенасочени инвестиции в обработката на биологични отпадъци, технологиите за улавяне на метан и кръговата икономика, за да се постигне ефективно декарбонизиране на сектора на отпадъците.

Финансирането на управлението на отпадъци в ЕС за 2021-2027 г. е по-прогресивно от това в периода 2014-2020г., както по отношение на разпределението на бюджета, така и по отношение на акцента върху по-приоритетни практики в йерархията на отпадъците, като рециклиране, компостиране и декарбонизация.

---

²⁴ Европейска комисия, [Инвестиции в по-чиста околна среда: нова инсталация за отпадъци в Бургас](#), Европейска комисия, 20 ноември 2023 г.

ОСНОВНИ ИЗВОДИ

Финансирането е увеличено

Планираният бюджет за управление на отпадъците и кръгова икономика в анализираниите държави е нараснал с 39% за периода 2021-2027 г. в сравнение с периода 2014-2020 г.

Повишен фокус върху по-високите нива на йерархията на отпадъците

Средствата за периода 2021-2027 г. дават приоритет на предотвратяването, минимизирането, сортирането, повторната употреба и рециклирането на отпадъците, като 60 % от общия размер на отпуснатите средства са насочени към управлението на битови и промишлени отпадъци, най-вече към рециклирането. Това бележи ясна промяна към по-устойчиви и ресурсно ефективни практики в сравнение с предишния цикъл на финансиране. Това бележи ясна промяна към по-устойчиви и ресурсно ефективни практики в сравнение с предишния цикъл на финансиране.

Усилията за декарбонизация са засилени

Новият програмен период поставя по-голям акцент върху декарбонизацията на сектора на отпадъците. Инвестициите са насочени към намаляване на метана от депата, увеличаване на разделното събиране на биоотпадъци и намаляване на зависимостта от депониране. Очаквания спад на емисиите на въглероден диоксид надвишава този от предишния програмен период, което се дължи на увеличените инвестиции в съоръжения за компостиране и анаеробно разграждане.

Намаляване на метана като нов приоритет

Намаляването на емисиите на метан се превръща в основен приоритет, като подобрените практики за управление на отпадъците доведоха до допълнителни 1,29 милиона тона спестени емисии на въглероден диоксид през 2020 г. в сравнение с 2014 г. Ако разделното събиране на биоотпадъци достигне 50 процента от генерираните такива в анализираниите държави, емисиите на CO₂e биха могли да бъдат допълнително намалени с 2,46 милиона тона, достигайки общо 3,74 милиона тона спестени MtCO₂e. Въпреки това, цялостната ефективност зависи от правилното използване на средствата и способността за изпълнение.

Анекс 1. Разбивка на разпределените средства за кръгова икономика и управление на отпадъците по държави и области на интервенция през цикъла на финансиране 2021-2027 г. (EUR).

Код	Дефиниция на областта на интервенция	България	Хърватия	Румъния	Унгария	Чехия	Словакия	Естония	Латвия	Полша	Общо за категорията
069	Управление на търговски и промишлени отпадъци: предотвратяване, минимизиране, сортиране, повторна употреба, мерки за рециклиране	160 645 000			8 275 316	36 327 157	67 608 998	32 000 000	47 890 764	53 649 887	406 397 122
070	Управление на търговски и промишлени отпадъци: остатъчни и опасни отпадъци				8 275 316	41 390 322		3 324 081		52 297 015	105 286 734
067	Управление на битови отпадъци: мерки за предотвратяване, минимизиране, сортиране, повторна употреба и рециклиране	222 399 979	56 865 024	240 000 000	193 385 323	150 825 625	186 597 339	35 528 963	59 927 000	368 419 532	1 513 948 785
076	Подкрепа за екологосъобразни производствени процеси и ефективно използване на ресурсите в големите предприятия	16 000 000	14 700 000	17 850 000		30 197 871		10 000 000	6 670 382	103 700 000	199 118 2531
075	Подкрепа за екологосъобразни производствени процеси и ефективно използване на ресурсите в малките и средните предприятия	194 439 068	36 300 000	78 886 093	47 472 924	70 461 699		24 500 000	14 200 266	277 219 163	743 479 213
068	Управление на битови отпадъци: третиране на остатъчни отпадъци				24 216 005	7 525 513				3 200 000	34 941 518
072	Използване на рециклирани материали като суровини в съответствие с критериите за ефективност					37 627 566	49 527 023		1 600 000	38 153 234	126 907 823

071	Насърчаване на използването на рециклирани материали като суровини						1 333 333	9 000 000		52 237 097	62 570 430
	Общо за страната	593 484 047	107 865 024	336 736 093	281 624 884	374 355 753	305 066 693	114 353 044	130 288 412	948 875 928	3 192 649 878

Източник: Европейска комисия, [Платформа за отворени данни на кохезионната политика](#), Европейска комисия, достъпен на 19 февруари 2025 г.

**Co-funded by
the European Union**

Тази публикация е съфинансирана от Европейския съюз. Отговорност за нейното съдържание носи единствено ЕС "За Земята", Zelena Akcija и CEE Bankwatch и тя не отразява задължително възгледите на Европейския съюз.